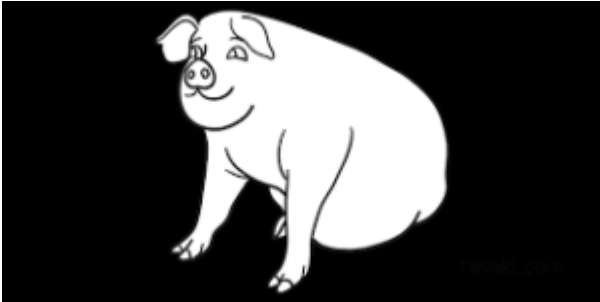

Pericopa Ree - De ce este interzis să mâncăm porc? [anul 5782]

Una din temele din pericopa noastră este interdicția de a mânca carne de porc, după ce a fost amintită deja în pericopa Șmini. Între animalele interzise evreilor este în pericopa noastră și porcul (Deuteronom 14:8), numit în ebraică *hazir* חזיר. Această specie de porci este astăzi identificată cu cea numită „Sus scrofa”. Cauza că Toraua ni-l amintește în mod special este că dintre toate viețuitoarele de pe pământ este singura „care are unghia despicată complet, dar nu este rumegător” (Levitic 11:7). Talmudul ne lămurește: „Oricare cunoscător din lume știe că nu există ceva (un animal) care are unghia despicată și este impur decât porcul; de aceea scrierea îl amintește în mod deosebit” (tractatul Hulin 49:a).

Porcul este considerat culmea urâteniei și a dezgustării: „un inel de aur în râțul unui porc” (Proverbele 11:22). Iar profetul Isaia 66:17 spune: „Cei care se sfințesc și se purifică pentru a intra în grădini urmându-l pe cel care este în mijloc și mâncând carne de porc, lucruri respingătoare și șoareci, vor pieri toți împreună”. Versetul „mâncând carne de porc” (Isaia 65:4), marele înțelept Rasag (Irak, sec. 10) traduce în arabă „mâncând ceva care seamănă cu carne de porc”, iar versetul „acela care oferă (ca olsaia 66:3) el traduce „acela care oferă ofrandă ca sângele unui porc”. În Talmud, tractatul Brachot 25:a scrie „A spus Rav Pepe, gura unui porc este ca un căcat”.

Din cauza imaginii atât de disprețuitoare al porcului, mulți se feresc să folosească cuvântul și în locul lui spun „altceva” *Davar Aher* דבר אחר, inspirat din Talmud. Din aceeași cauză, înțelepții din Talmud au comparat împărăția Romei cu un porc „împărăția cea rea a lui Edom (Roma) este un porc”.

Câinele, la fel ca porcul, este văzut ca un animal disprețuit: „Cine frânge gâtul unui câine oferă un dar din sângele unui porc” (Isaia 66:3); „Cine crește câini parcă ar crește porci” (Talmud, tractatul Baba Kama 83:a); Nu te faci sărac de la un câine și nu te faci bogat de la un porc” (Talmud, tractatul Șabat 145:b). Aluzii găsim și în Noul Testament: „Câinele s-a întors la vărsătura lui, iar scroafa spălată s-a întors să se tăvălească în mocirlă” (2Petru 2:22); „Nu dați la câini ce este sfânt și nu aruncați la porci perlele voastre” (Matei 7:6).

Porcul reprezintă toate alimentele interzise la olaltă. La fel este și la musulmani. Interdicția de a mânca porc este amintită în Coran de patru ori. Un înțelept musulman constată că porcul este amintit așa de mult în Coran din cauză că arabii mâncau mult porc înainte de Islam, carnea de porc fiind foarte gustoasă. Câinele și maimuța nu sunt amintite fiindcă nu se mâncau. Musulmanii mai au și alte explicații. Alt mare înțelept arab are o altă explicație la interdicerea cărnii de porc. El spune că această carne este atât de gustoasă că este obligatoriu să se bea vin după masă. Din pricină că la musulmani acest lucru este interzis, a fost interzisă și carnea de porc.

Înțeleptul evreu Rambam adaugă la argumentele religioase și argumente medicale științifice. El scrie în monumentală sa operă „More nevuim” (Călăuza celor rătăciți) 3:48: „Toraua ne interzice să mâncăm porc din cauza jegului său și din cauză că el mănâncă numai mizerii. Doar noi știm cât de meticuloasă este Toraua la vederea gunoaielor, chiar și în pustiu în tabără și cu atât mai mult în orașe. Dacă am crește porci pentru hrană, străzile și casele deveneau mai mizerabile decât o toaletă, după cum putem vedea în țările creștine din Europa”.

Cuvintele „porc” și „porcărie” se folosesc aproape în toate limbile europene ca epitete depreciative pentru oameni josnici, mârșavi. În multe limbi există un cuvânt pentru a însemna animalul și alt cuvânt pentru un om ticălos sau

un comportament josnic. De exemplu în engleză: swine – pig sau în franceză porc – cochon.

După sursele evreiești, porcul este originea unor boli, cum ar fi lepra. În Talmud scrie în câteva locuri: „Zece porții de molime au coborât pe lume, nouă dintre ele le-au luat porcii” (Talmud, tractatul Kidușin 49:b). Porcul este perceput ca un animal dăunător, după cum ne învață Rambam: „Înțelepții au interzis creșterea porcilor ... și ei au spus blestemat să fie cel care crește porci fiindcă daunele lor sunt multe și se găsesc peste tot” (Hilchot nizkei mamon 5, 9).

De-a lungul anilor, porcul a devenit în mod popular un nume colectiv pentru toate alimentele interzise în Tora și chiar mai mult – un simbol al diferenței între un evreu și un ne evreu. În ciuda faptului că este vorba despre o interdicție ușoară – o *mițva lo-taase* לא תעשה מצווה care se pedepsește cu 40 de biciuiri – percepția în ochii poporului că este vorba despre o nelegiuire foarte gravă; mulți evrei se fereșc să mănânce porc în timp ce ei nu țin Șabatul, de exemplu, care este o mițva mult mai gravă. Și în percepția ne evreilor, abținerea de a mânca porc este unul din caracteristicile evreilor. Nu este de mirare că în perioada celui de al doilea Templu, pe vremea restricțiilor regelui Antiochus, când în Templu a fost băgată statuia lui Zeus, s-a dat ordin să se aducă jertfe de porci și nu de alte animale.

O altă poveste care apare în aceeași carte din Apocriifa numită 1Hașmonaim este despre Elazar care a refuzat să mănânce porc și a preferat să moară *al Kiduș Hașem* על קידוש השם (pentru sfântul Dumnezeu) ca nu cumva să creadă mulțimea că el a mâncat porc. Elazar, care era unul dintre *sofrim* סופרים (înțelepții care au scris scrierile) avea atunci 90 de ani. După ce a refuzat să mănânce porc, soldații greci a lui Antiochus i-au propus să-i aducă carne cașer și el să se prefacă că mănâncă porc. El a refuzat din nou. Soldații s-au supărat și l-au omorât în bătaie.

De-a lungul secolelor sunt multe povești de eroism și devotare desăvârșită a evreilor care în situații limită au refuzat să mănânce porc. Cele mai cunoscute sunt poveștile despre convertiții din Spania și Portugalia, de la pogromuri sau din perioada holocaustului. Așa că nu-i de mirare că în anul 1962 s-a adoptat cu o mare majoritate în Knesset legea care interzice creșterea porcilor pe pământul Israelului. Legea permite bineînțeles atât creștinilor cât și evreilor care doresc să mănânce carne de porc să crească în anumite condiții porci și să fie vânduți în anumite magazine. Despre câini, ei sunt foarte ocrotiți de legi speciale, sunt înregistrați și vaccinați, foarte apreciați la toate necesitățile societății, cum ar fi ghidarea orbilor, trupe speciale în armată și poliție sau la căutare de droguri.

Nu putem încheia fără să amintim o legendă populară care se bazează pe unele aluzii din Midraș Tehilim că „în viitorul care vine, Hakadoș Baruch Hu va permite cea ce a interzis”. Credința populară spune că este vorba și despre carnea de porc.

Să încheiem cu o urare bazată pe Midraș Tanhuma 8:12:

„În viitorul care vine, Hakadoș Baruch Hu va scoate un anunț în care spune: oricine care nu a mâncat carne de porc să vină să-și primească răsplata ... așa a înapoiat o plată bună la cine merită”.

Pericopa Șoftim – Orașe de refugiu (adăpost) עיר מקלט [anul 5782]

Oraș de refugiu (adăpost) – *ir miklat* עיר מקלט – este o mițva prin care Toraua ne poruncește să separăm locuri în care un ucigaș care omoară neintenționat, din greșeală să fugă acolo și să se ascundă (Iosua 20:1-9). Sunt menționate trei orașe pe teritoriul țării: Kedeș, Șchem și Hevron și trei orașe la estul Iordanului pe teritoriul celor două triburi și jumătate: Golan, Ramot și Bețer. Porunca se află în pericopa noastră, Deuteronom 19:2-10. Deja în cap. 4 al cărții ne este povestit că Moise a despărțit trei orașe pentru acest scop la vest de Iordan și alte trei la est.

În Talmud, tractatul Makot 10:a, înțeleptul Abayei spune că nu numai cele șase orașe, ci toate 48 de orașe ale Leviților erau orașe de refugiu. Existau însă câteva diferențe între ele. De exemplu în cele șase orașe ucigașul nu trebuia să plătească chirie, pe când în restul de 42 de orașe trebuia să plătească și chirie. Și marele înțelept medieval Rambam scrie că „toate orașele Leviților primesc și fiecare dintre ele este un oraș de refugiu. Au fost alți înțelepți care s-au opus acestui comentariu, în frunte cu Ramban (Nahmanides) susținând că au fost doar șase orașe de refugiu.

Este obligatoriu de a ridica semne clare pe drumurile care duceau spre aceste orașe, ca să se poată goni cât mai repede spre aceste orașe de adăpost. În fiecare an, la 15 Adar, spre sfârșitul iernii, Bet Hadin (tribunalul) primea porunca să repare aceste drumuri ca goana să fie cât mai ușoară.

Ucigașul din greșeală trebuia să ajungă imediat după crimă într-unul din aceste orașe. Scopul este ca nu cumva răzbunătorul să-l prindă și să-l omoare lângă cel ucis. Dacă răzbunătorul apuca să-l prindă pe ucigaș în afara unuia din aceste orașe de refugiu și să-l omoare acolo, el era scutit de pedeapsă cu câteva condiții pe care nu le vom enumera aici.

Când ucigașul ajungea la unul din orașele de refugiu, bătrânii orașului anchetau felul în care a fost executat omorul. Dacă omorul era intenționat, ei îl predau pe ucigaș la Bet Din (tribunal) ca acesta să-l judece cum trebuie după lege. Însă dacă crima a fost neintenționată, din greșeală „căci l-a omorât pe semenul din greșeală și fără să-l fi urât înainte” (Iehoșua/Iosua 20:5) trebuia să rămână în acel oraș până la moartea Cohen (preot) Gadol (mare). Era interzis să fie omorât, dar dacă răzbunătorul îl omora în orașul de refugiu, el era pedepsit cu moartea fiind socotită ucidere intenționată. În aceste orașe de refugiu erau adoptate reguli stricte de securitate pentru asigurarea vieții refugiaților.

După moartea lui Cohen Gadol, îi era permis ucigașului să se întoarcă în orașul lui natal. În Talmud ne este povestit că mamele Cohen Gadol împărțeau pachete cu alimente ucigașilor ca aceștia nu cumva să se roage pentru moartea fiului lor. Dacă ucigașul ieșea din orașul de refugiu înainte de timp, era permis răzbunătorului să-l ucidă fără proces.

Pentru refugiat orașul de refugiu se numea *galut*, adică situația lui era văzută ca expulzare și nu neapărat ca ocrotire. Lumea lui este o lume mică și limitată la acel orașel.

Orașele Leviților și Cohanimilor

Porunca de a păstra 48 de orașe pentru Leviți, dintre ele 13 pentru Cohanim, se află în cartea Numeri 35:1-8., respectiv în Talmud. El este doar amintit pentru prima oară în cartea Levitic 25:32-34. Există în Tanach două liste neidentice ale acestor orașe. Prima este în cartea Iosua cap. 21, iar a doua în cartea 1Cronici cap. 6. Șase din aceste orașe au fost declarate orașe de refugiu.

Sunt reguli pentru aceste 48 de orașe, spre deosebire de celelalte. Avem în Tora în cele două locuri amintite și în Mișna în tractatul Sota ca și în Arachin și în Talmud reguli exacte la mărimea teritoriilor acestor orașe. În afară de asta, era interzis să se vândă terenuri din aceste orașe sau să se schimbe regulile de achiziționare al acestor pământuri: nu se puteau transforma pământurile agricole în locuințe sau viceversa și altele. Putem spune că vedem aici cele mai moderne sisteme de urbanizare și securitate al solului național al unei țări moderne.

Pericopa Vaethanan - Originea unei mițva nescrisă: Învățarea Toraei Talmud Tora תלמוד תורה [anul 5782]

Este știut că mițvaua de *Talmud Tora* תלמוד תורה este una din mițvoturile principale pe care o are orice evreu credincios. O dovadă bună sunt nenumăratele citate despre acest lucru. De aceea pare ciudat că această mițva nu apare în mod răspicat în Tora, iar noi învățăm porunca în mod indirect. Pare că esența poruncii este să-i înveți pe ceilalți. Despre asta ne spune Rambam:

„Mițvaua *Talmud Tora* este porunca pe care am primit-o să învățăm priceperea și agerimea Toraei și să-i învățăm pe alții „Să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7); iar după midrașul Sifri „Să le inculci fiilor tăi” – (adică) aceștia sunt elevii tăi, doar se găsește peste tot că elevii sunt numiți fii și acolo s-a spus „să le inculci” – să fie ascuțit în vorba ta. Când cineva te întreabă ceva, să nu fi bâlbâit ci să-i răspunzi prompt” (Rambam, Sefer hamitvot, mițvot ase 11).

După Rambam, există o mițva să-i înveți pe alții, mai ales pe băieți, iar în general tot felul de elevi. De aici provine mițvaua să știm Toraua; nu se poate să-i învățăm pe alții, dacă noi, învățătorii, nu stăpânim perfect materia. Mai mult decât atât, dacă obligația tatălui este să-și învețe fiul, atunci putem deduce de aici că obligația fiului este să învețe și să știe, și când va crește trebuie să continue să învețe Tora singur. Însă din surse reiese că esența acestei mițva este să-i înveți pe fii, adică pe băieți ca cunoașterea, știința să fie transmisă din generație în generație ca să devină conținutul tradiției. Nu este vorba despre cercetări științifice profunde, ci despre transmiterea precisă a materialului stabilit dinainte.

Rambam în cartea sa „Mișne Tora” adaugă încă un argument pentru învățarea Torei: „Pe cine nu l-a învățat tatăl

lui, este obligat să se învețe singur, după cum este scris „învață-le și ai grijă să le respecti! (Deuteronom 5:1). În afară de aceasta noi vedem peste tot că învățătura vine înaintea faptelor din pricină că învățătura duce la fapte și nu faptele duc la învățătură”.

Rambam bazează de data aceasta mițvaua învățării Toraei pe temelii practice: este obligatoriu să îndeplinești această mițva, să înveți Tora și nu o poți îndeplini cum trebuie fără să o cunoști bine de tot. De aceea, cel pe care tatăl nu l-a învățat cum trebuie, este obligat să completeze învățătura. În continuare Rambam concludă: „Așa cum are porunca să-și învețe fiul, așa are porunca să se învețe pe el însuși”.

Mai învățăm de la Rambam: „Oricare persoană din Israel are obligația la învățătură, *Talmud Tora*, chiar dacă este sărac sau bogat, întreg la corp sau chinuit (bolnăvicios), băiat tânăr sau om foarte bătrân care și-a epuizat puterile, chiar dacă este sărac care trăiește din ajutoare sau cerșit, chiar și un om însurat cu soție și copii – trebuie să-și găsească timp pentru *Talmud Tora*, zi și nopți, după cum este scris „să înveți din ea zi și nopți” (Iosua 1:8).

Rambam nu bazează mițvaua de *Talmud Tora* pe un verset dintr-o carte ca Iehosua, fiindcă nu poate ca o mițva să fie bazată pe un verset din profeți sau scrieri. Baza normativă a mițvaei este complexul de argumente aduse mai sus, iar versetul „să înveți din ea zi și nopți” este adusă de Rambam ca o ilustrație la această obligație.

Hazal, înțelepții, comentează același verset ca să învețe care este programul de învățătură: „Rav Safra a spus în numele lui Rabi Iehosua Ben Hanania, ce înseamnă când scrie „să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7)? Nu citi veșinantam (să le inculci) ושננתם, ci citește veșilaștam (să le triplezi) ושלשתם. Fiecare să-și tripleze (împarte în trei) anii (de viață), o treime în Tanach, o treime în Mișna, o treime în Talmud. Dar cine știe câți ani vei trăi? Nu trebuie (să știi). Să o faci zilnic.

În urma acestei *gmara* גמרא (porțiune de învățătură din Talmud), Rambam decide care sunt halachot de *Talmud Tora*: „Trebuie să întreprindă perioada învățării, o treime pentru Toraua scrisă, o treime pentru Toraua orală și o treime pentru ca să înțeleagă legătura între concluzie și introducere, să constate un factor din altul, să compare un factor cu altul și să înțeleagă principiile de la baza Toraei până când va ști care este esența lor și va fi în stare să extragă miezul din ele și până când va fi în stare să aleagă între permis și interzis mai ales la lucruri pe care le-a auzit din vorbe. Toate acestea se numesc *gmara*”.

Trebuie să fim atenți că Rambam folosește expresia de „Tora orală” pe când în aceea *gmara* citată mai sus denumirea este de „Mișna”. După Rambam, definiția de „Tora orală” este următoarea: „Toate auzitele și toate legile și toate explicațiile și comentariile pe care le-au auzit de la Moșe Rabenu și toată Toraua pe care i-a învățat Bet Dinul de-a lungul generațiilor ... (înțelepții) Rabina și Rav Ași și prietenii lor (înțelepți din Talmud) au copiat (scris) Toraua orală.

După această definiție a lui Rambam, Toraua Orală nu este numai Mișna, ci ea conține și cea ce noi numim astăzi „Talmud” sau „Gmara”. Rambam crede că va fi nevoie în fiecare generație să se reînnoiască halachot și să se pună restricții și „să învățăm ultimul lucru pe baza primului” într-un proces de nesfârșit care nu se va termina niciodată, iar „acest lucru se numește Gmara”. În momentul în care noile decizii vor intra într-o carte, aceasta se va adăuga la „Toraua Orală”. Așa va fi loc la noi discuții și noi comentarii până când ele vor intra în carte, iar procesul va începe din nou.

Cei doi mari înțelepți și comentatori, Baal Turim (Iaakov Ben Asher, Germania și Spania sec. 14) și Baal Șulhan Aruch (Iosef Karo, Israel, sec 16) au copiat cuvintele lui Rambam. Elevii și urmașii lor nu au mai făcut această clasificare a scrierilor după metoda lui Rambam și ei au explicat termenul de Gmara sau Talmud ca fiind doar cartea de Talmud numit și Șas (6 volume). Această concepție nu este părerea lui Rambam. Însă au fost unii înțelepți, de exemplu Rabenu Tam (Franța, sec. 12) care nu a fost de acord cu definiția dată de Rambam spunând că este de ajuns ca cineva să învețe doar Talmudul Babilonean ca să îndeplinească porunca de *Talmud Tora*, fiindcă aceasta îmbibă în el Tora, Mișna și Gmara.

Putem concluda definiția lui Rambam în felul următor:

- Esența mițvaei de *Talmud Tora* este să-ți înveți fii, la fel și pe ceilalți. Obligația să învețe el însuși vine ca să poată îndeplini esența mițvaei și ca să știe să îndeplinească mițvoturile practice, de zi cu zi.
- Orice persoană este obligată să învețe o treime Tanach, o treime Tora orală, Mișna și Gmara, și o treime învățătură pentru înțelegerea lor.

Iar noi, să ne străduim să învățăm în fiecare zi ca să fim demni să ne numim evrei.

Pericopa VaYera - Oare Avraham și Sara erau frate și soră? Cine era Isca? [anul 5782]

Avram și Sara ajung de două ori pe teritoriul unui rege străin și se tem pentru soarta lor. Când ei ajung în Egipt, Avraham îi cere lui Sara: „Spune-le, rogu-te, că ești sora mea, ca să-mi fie bine datorită ție și sufletul meu să trăiască mulțumită ție” (Geneza 12:13). Sara a făcut așa cum i-a cerut Avram, dar până la sfârșit faraonul îi ridică pretenții lui Avraham: „De ce nu mi-ai spus că este nevasta ta? De ce ai spus, este sora mea, încât am luat-o de femeie pentru mine?” (Geneza 12:18-19). Aceeași procedură se repetă când Avraham și Sara ajung la Avimelech, regele Grar: „Avraham spunea despre Sara, nevasta sa, ea este sora mea” (Geneza 20:2). Însă când Avimelech îl întreabă pe Avraham „Ce ai gândit de ai făcut lucrul acesta?”, Avraham îi dă un răspuns surprinzător: „Dar este într-adevăr sora mea, fiica tatălui meu, dar nu și fiica mamei mele – și a ajuns soția mea (Geneza 20:10, 12). Oare Sara este pe bune sora lui Avraham?

De obicei se spune că ei sunt rude, fiindcă Avraham era fratele tatei lui Sara, Haran: „Lui Terah i s-au născut Avraham, Nahor și Haran, iar lui Haran i s-a născut Lot ... Avram și Nahor și-au luat neveste; numele nevestei lui Avraham era Sarai, iar numele nevestei lui Nahor era Milka, fiica lui Haran – tatăl Milcâi și al Iscăi” (Geneza 11:27, 29). De aici reiese că Lot este fratele lui Sara/Isca ca și a lui Milka. Aceasta este metoda de interpretare a lui Rași, care se bazează pe un midraș din Talmud, tractatul Meghila 14:a:

„Rabi Ițhak a spus: Isca este Sara și de ce i s-a dat numele de Isca? Fiindcă este unsă cu duhul sfânt sau poate că toți sunt unși de frumusețea ei”.

Rădăcina SACHACH שָׁחַח înseamnă a unge cu ulei, a lubrifica, chiar și în ebraica modernă, de exemplu la vehicule.

După părerea lui Rabi Ițhak, Isca este un al doilea nume al Sarei și ea se numește așa fiindcă a privit spre duhul sfânt sau poate fiindcă toți privesc frumusețea ei. Rași a mai adăugat un argument la numele de Isca: „Isca de la prințesă (nasich נסיך = prinț) așa cum Milka este regină (melech מלך = rege) și așa cum Sara vine de la Sarut, leadership (Rași la Geneza 11:29). De aici putem deduce că numele Isca este identic cu cel de Sara.

După această interpretare trebuie să înțelegem spusele lui Avraham „Dar este într-adevăr sora mea, fiica tatălui meu, dar nu și fiica mamei mele” nu ca soră adevărată ci fiica fratelui meu, fiindcă după cum scrie în Talmud, tractatul Yevamot „Fiii fiilor sunt ca fiii mei”. Sunt nenumărate exemple de asemenea expresii în Tora. După această descriere, Terah avea cel puțin două neveste, una mama lui Avraham, iar a doua mama lui Haran. Însă dacă aceasta este explicația trebuie să nu înțelegem vorbele lui Avraham cum sunt spuse că Sara ar fi soră adevărată. La întrebarea dacă generația numită „generația lui Noah” au voie la asemenea căsătorii, înțelepții sunt în divergență, unii aprobă cum este Rabi Akiva, iar alții neagă, cum este Rabi Eliezer.

Aceste două explicații a rudeniei lui Avraham cu Sara, provoacă multe probleme marilor comentatori. Fiecare are interpretarea sa. În total există patru interpretări în legătură cu felul de rudenie între Sara și Avraham:

1. **Avraham este fratele tatălui lui Sara.** Aceasta este interpretarea lui Rabi Akiva (Israel sec. 2 e.n.) și a numeroaselor midrașim, iar în urma lor a lui Rași (Franța sec. 11).
2. **Avraham și Sara sunt frați adevărați din tată, dar nu și din mamă.** Aceasta este părerea lui Rabi Eliezer (Israel sec. 2 e.n.), iar în urma lui Ralbag Gersonides, Franța, sec.14) și alții
3. **Sara este fiica sorei necunoscute a lui Avraham.** De părerea aceasta este printre alții Radak (David Kimhi, Spania, Franța sec. 15-16).
4. **Nu este nici o legătură de rudenie între ei.** De această părere este Even Ezra (Spania, sec. 12-13) și Avarbanel (Portugalia, Italia, sec.15).

Pericopa VaYeşev - Relații între frați în Tora [anul 5782]

Regele David scrie „Iată ce bine și ce plăcut este să stea frații uniți împreună” (Psalmi 133:1). Într-adevăr așa este dacă relațiile între frați sunt frumoase și ei se înțeleg bine. Însă din pericopa noastră noi învățăm despre oribila

invidie a fraților mai mari față de fratele lor mai mic, Iosef. Această invidie a provocat aruncarea lui într-o groapă, vinderea lui în sclavie și într-un fel la acel *galut*/exil lung de 400 de ani al poporului evreu în Egipt. Această poveste tragică se adaugă altora din cartea Geneza în care găsim relații de acest fel între frați.

Noi citim deja în pericopa Bereșit despre primii doi frați din istorie, Cain și Hevel, a căror poveste s-a încheiat cu uciderea unuia de către fratele său. Cain care era nestăpânit îl invidia pe fratele său Abel (Hevel) din pricină că Domnul a primit ofranda sa pe când pe a lui Cain a respins-o. Din această cauză Cain l-a omorât pe fratele său Abel.

În pericopa VaYera, cei doi frați din mame diferite, Isaac și Ismail nu se confruntă direct între ei, dar mama lui Isaac, Sara, i-a cerut lui Avraham să-l alunge pe Ismail împreună cu mama lui, Hagar, printre altele din cauza influenței negative pe care o avea acesta asupra lui Isaac și din cauză că el va deveni un „derbedeu”.

În pericopa Toldot am citit despre nașterea celor doi gemeni, Iacov și Esav, și originea conflictului între ei care va continua și în pericopele următoare. Esența disputei a început încă pe când erau în pântecele mamei lor, Rebeca, „iar fiii se băteau înlăuntrul ei” (Geneza 25:22) care atrage atenția la diferența specifică între ei: Iacov se va dovedi ca o persoană fină, onestă și devotată familiei lui. Spre deosebire de el, Esav va deveni un petrecăreț, un om care caută doar să-și îndeplinească virtuțile și viciile. La culmea conflictului, când Esav regretă vânzarea dreptului de prim născut, el pregătește uciderea lui Iacov, iar acesta este nevoit să fugă în exil pentru ani mulți.

În cartea Geneza invidia se găsește și la femei. În pericopa VaYețe noi învățăm despre relațiile încâlcite între cele două surori, Rahel și Lea. La început Rahel arată un devotament uriaș față de sora ei când o ajută să se căsătorească cu Iacov. În continuare, văzând fertilitatea pântecului Leiei pe când ea rămăsese stearpă, iubirea și sprijinul se transformă în gelozie și invidie cruntă.

În pericopa noastră și în cele două în continuare noi citim despre relațiile complicate și tensionate între Iosef și frații lui.

Corectarea, reparația – *ha-tikun* – vine în cartea Șmot/Exodul, în frumoasa relație între cei doi frați: Moise și Aaron. Atunci când Hakadoș Baruch Hu l-a anunțat pe Moise că el este cel ales să conducă poporul la ieșirea din sclavie spre libertate, Aaron nu s-a supărat, nu s-a întristat, nu l-a invidiat „Ci iată, (Aaron) iese în întâmpinarea ta și când te va vedea se va bucura **în inima lui**” (Exodul 4:14). Bucuria lui Aaron pentru succesul lui Moșe și pentru noua slujbă a lui este adevărată. El nu se preface ci se bucură pe bune și își încurajează fratele din toată inima. Aaron putea să-și închipuie că i s-a făcut o nedreptate, fiindcă în primul rând el era primul născut și în al doilea rând Moise a crescut ca un rege în casa faraonului și pe urmă a stat în condiții excelente în Median. Aaron pe de altă parte a stat cu conviețuitorii lui în robie și s-a chinuit cu ei să supraviețuiască și să-i îndrume. Așa că de la Aaron noi învățăm trăsătura de bucurie pentru succesul altuia și susținerea lui necondiționată.

Toraua conține o abundență de povești în care se descoperă conflicte familiare dintre care o mare parte sunt divergențe între frați. Aceste povești reflectă o situație care există și astăzi în mod identic cu perioada aceea.

Una dintre mișvot spune: „**Să nu-l urăști pe fratele tău în inima ta**” (Levitic 19:17). Nu numai să nu arăți asta în afară și să nu-l lovești pe fratele tău, ci atitudinea față de el trebuie să fie de iubire adâncă și adevărată.

Pericopa VaYețe – Rahel și Lea [anul 5782]

Evenimentele povestite în pericopa VaYeṭe sunt foarte cunoscute de poporul evreu. Primul eveniment este legat de Iacov după ce acesta a furat dreptul de întâiul născut și a fost trimis la unchiul lui Lavan ca să-și găsească o soție și să se ascundă de fratele lui geamăn, Esav. Pericopa începe cu visul renumit al scării lui Iacov. În continuare este întâlnirea cu frumoasa Rahel lângă fântână. În momentul în care Iacov o vede pe Rahel, el se îndrăgostește de ea și astfel i se acordă forțe spirituale deosebite cu ajutorul cărora reușește să rostogolească piatra de pe gura fântânii. Iacov se transformă într-o clipă dintr-un păstor nomad lipsit de orice inițiativă într-un bărbat puternic și impozant. El o ajută pe Rahel să adape oile, o sărută, plânge, iar după aceea se prezintă ca Iacov, fiul lui Rebeca. El o cere pe Rahel în căsătorie de la tatăl ei, însă Lavan îl înșală și îl căsătorește cu fiica lui mai mare, Lea în schimb de șapte ani de muncă. După aceea se căsătorește și cu Rahel pentru alți șapte ani de muncă. De la cele patru soții, Lea, Rahel și slujnicele lor Bilha și Zilpa, Iacov are 13 copii. El fuge de Lavan cu toată familia lui și pericopa se termină cu împăcarea celor doi.

„Lavan avea două fiice: numele celei mari era Lea, iar numele celei mici era Rahel. „Ochii Leaei erau blânzi, însă Rahel era frumoasă la statură și frumoasă la vedere” (Geneza 29:16-17). Din acest verset reiese marea diferență între cele două surori. Despre Lea ni se spune că avea „ochi blânzi”. Este greu de înțeles despre ce este vorba. Oare avea ochi frumoși sau mai degrabă ei reflectau bunătatea ei. În comparație cu descrierea frumuseții lui Rahel în continuare, putem deduce că frumusețea nu era caracterul ei cel mai puternic. În Tanach nu găsim multe descrieri ale frumuseții. Când apare așa o descriere copleșitoare ca în versetul nostru, este clar că acest lucru joacă un rol important în continuare. Frumusețea lui Rahel îl îndemnă pe Iacov s-o ceară în căsătorie tocmai pe ea și nu pe sora ei mai mare celibatară, așa cum era obiceiul pe vremea aceea.

În pericopă, Lea pare a fi un personaj marginal. Noi nu citim despre nici un fel de relație între ea și Iacov. Singurul fapt pe care îl cunoaștem despre ea este că are ochii blânzi. În continuare se poate înțelege că partea ei puternică se află în eficacitatea ei de procreare și în eficacitatea ei de maternitate. Aceste caractere erau decisive pentru o femeie în perioada biblică. O femeie stearpă nu folosea la nimic bun pentru un bărbat, iar el după câțiva ani nereușiți, o putea goni și lua o altă femeie. O femeie stearpă coboară rapid pe scările societății jos de tot.

Fertilitatea lui Lea nu era naturală. Hakadoș Baruch Hu intervine în desfășurarea evenimentelor în favoarea Leei: „Domnul a văzut că ea era disprețuită și i-a deschis pântecele. Rahel însă era stearpă” (Geneza 29:31). Domnul îi face lui Lea un *hesed*, o grație și îi schimbă poziția ei socială și familiară datorită fertilității ei. Rahel, privind această fertilitate, se plânge lui Iacov că ei nu au copii, ba chiar amenință cu moartea. Ea îi spune: „Dă-mi fii, iar de nu, mor!” (Geneza 30:1). El îi răspunde cu nonșalanță fără să-și asume nici o responsabilitate: „Oare sunt eu în locul lui Adonai, care a oprit la tine rodul pântecei?” (Geneza 30:2) lăsând-o singură cu sentimentele ei. Lui nu-i lipsește nimic: are o soție pe care o iubește și cu care poate fi în fiecare noapte și mai are o a doua soție fertilă care îi naște băieți. El nu trebuie să aleagă una dintre ele, fiindcă are tot ce-și poate dori: este bogat, are o familie mare și frumoasă.

Noi putem privi aceste evenimente și acest comportament și prin altă prismă, privind viața lor din punct de vedere istoric. Când soția lui iubită moare pe drum spre casă după ce îi naște un al doilea fiu, el o înmormântează acolo pe loc, lângă Bet Lehem, singură și nu în mormântul familiei din Hevron pe care îl cumpărase bunicul, Avraham și

unde se află bunicii și părinții. Pe de altă parte, pe Lea care era mai puțin iubită o înmormântează la mormântul familiei, iar el va fi înmormântat lângă ea. Cu toate acestea, Rahel este cea socotită de popor ca mama poporului până astăzi. Profetul Ieremia spune: „Un glas s-a auzit în Rama, jale și plângeri amare. Rahel, plângându-și fiii, refuză să fie consolată pentru fiii ei, pentru că nu mai sunt” (Ieremia 31:15).

Rahel, singura dintre patriarhi care nu este înmormântată la mormântul familiei din Hevron, a devenit simbolul mamei poporului evreu, numită Rahel *imenu* (mama noastră). Când ea își plânge fiii – poporul, Hakadoș Baruch Hu o consolează: „[Oprește-ți glasul de la plâns și ochii de la lacrimi, pentru că este o răsplată pentru lucrarea ta și ei se vor întoarce din țara vrăjmașului. Și este speranță pentru viitorul tău și fiii tăi se vor întoarce în ținuturile lor](#)” (Ieremia 31:16-17).

Pesah - a șaptea zi (și a opta în diaspora) - שביעי - [\\$vi'i \\$el Pesah](#) [anul 5782]

Această zi cade întotdeauna pe data de 21 Nisan. Ea este în Israel ultima zi de Pesah, iar în diaspora i se adaugă ziua a opta. După tradiție, în această a șaptea zi s-a rupt marea și egiptenii s-au scufundat între valuri. Această a șaptea zi este o zi de sărbătoare în care nu este voie să se lucreze.

Porunca pentru această sărbătoare apare încă înainte de darea Torai: „Șapte zile să mâncați azime; încă din ziua întâi să înlăturați din casele voastre maiaua, căci oricine va mânca din ziua întâi până în ziua a șaptea ceva dospit, sufletul acela va fi tăiat din Israel. Iar în ziua întâi să țineți adunare sfântă și în ziua a șaptea să aveți (din nou) adunare sfântă; nici o lucrare să nu faceți (în aceste zile), însă veți putea pregăti mâncarea pentru fiecare. (Șmot/Exod 12:15-16). Porunca se repetă și în Levitic 23:6-8 și în Deuteronom 16:8.

[Rugăciuni](#)

Citirea din Tora. Se citește capitolul minunii care s-a petrecut în timpul traversării mării și cântarea pe care au cântat-o Moșe și evreii, iar în continuare Miriam, sora lui și femeile – Exodul 13:17-15:26. Haftaraua este Cântarea lui David (2Samuel 22:1-51) care este și ea o cântare cum este și Cântarea Mării și la sfârșitul ei este amintită și minunea trecerii mării.

Ziua a opta în diaspora (*Galuyot*). Ca la toate cele trei mari sărbători – *Șaloș regalim* – Peaah, Șavuot și Sucot se adaugă o zi în afara Israelului încă o zi de sărbătoare. În această zi se citește din Tora din Deuteronomul 15:19-16:17. Dacă ziua aceasta cade de Șabat ca în anul acesta se citește din Deuteronom cap. 14:22 până la cap. 16:17. Haftarau este din Isaia 10:32-12:6.

Rugăciunea de lizkor care se spune în Israel în ziua a șaptea, în diaspora se spune în ziua a opta.

Această binecuvântare extrem de importantă care se spune de toate sărbătorile din Tora, nu se spune de Şvi'i şel Pesah cu toate că este o sărbătoare din Tora. Ea este într-adevăr un *Iom Tov* יום טוב în care este interzis să se lucreze, însă nu este un *Reghel* רגל, adică o sărbătoare de pelerinaj la Ierusalim, la Templu. Reghelul a fost în prima zi a Pesahului şi atunci noi am spus „Şehecheyanu”. Ca de obicei, mai sunt multe explicaţii la decizerea binecuvântării.

Această binecuvântare este specială şi extrem de cunoscută. Textul spune: „Binecuvântat eşti Tu, Doamne, Dumnezeul nostru, Regele Universului, care ne-ai ținut în viaţă şi ne-ai menţinut şi ne-ai făcut să ajungem la vremea aceasta”.

Această binecuvântare se spune în primul rând în prima zi a sărbătorilor din Tora (Pesah, Şavuot, Roş Haşana, Iom Hakipurim, Sucot) şi a sărbătorii de Simhat Tora care este socotită o sărbătoare aparte. Binecuvântarea se mai spune la mişvot care depind de timp şi pe care le îndeplinim pentru prima oară în anul respectiv, cum ar fi şederea în Suca, mâncatul maţotului (azima) de Pesah, citirea unei *meghila*, aprinderea lumânărilor de Hanuca. Se mai spune când se mănâncă un fruct nou pe acel an, când cumpărăm o casă nouă, o haină nouă. Mai sunt şi alte ocazii pe care nu le amintim de data aceasta. La unele ocazii sunt dispute între înţelepţi dacă trebuie spus sau nu.

Purim - Realitate şi fantezie în Cartea Esterei [anul 5782]

[Cartea Esterei din Vechiul Testament conţine câteva ciudăţenii.](#) În primul rând, numele lui Dumnezeu este absent, cu toate că prezenţa lui se simte, cartea fiind plină de minuni. Ciudată este şi nepăsarea autorului faţă de asimilarea masivă a evreilor în mediul persan în care trăiau. Persan. Povestea se petrece în zilele de Pesah, însă sărbătoarea nu este amintită. Din această cauză şi din multe altele a fost o dispută îndelungată între înţelepţii din Talmud dacă să introducă această carte în canonul Vechiului Testament (Talmudul Babilonian, tractatul Meghila 7, fila b).

Cartea Esterei să fie oare un document istoric, sau o legendă din Orientul Antic?

Capitolul 1 este cu siguranţă porţiunea care cuprinde cele mai multe elemente de istorie. Aici îl întâlnim pe regele Ahaşveroş (în latină Ahasuerus) care apare şi în cartea lui Ezdra (4:6). El este identificat cu împăratul persan

(ahemenid) Xerxes I (486-465 î.e.n.).

Imperiul Ahemenid a fost întemeiat de împăratul Cyrus al II-lea cel Mare (559-530 î.e.n.), bunicul lui Xerxes. În istoria iudaică și potrivit celor scrise în Vechiul Testament el a eliberat evreii din captivitatea babiloniană și le-a permis să restabilească vechiul cult și să reconstruiască Templul din Ierusalim.

Ca să înțelegem guvernarea lui Cyrus al II-lea, trebuie să explicăm pe scurt sistemul lui administrativ. Imperiul, care avea patru capitale, era compus din numeroase „state”.

Acestea sunt cele 127 de provincii de la începutul cărții. Singura relicvă contemporană este așa-numitul „Cilindru al lui Cyrus” scris cu litere cuneiforme și expus la British Museum. În acest document, formulat în limba akkadiană, este proslăvită victoria lui Cyrus asupra lui Nabonidus, considerată plăcută zeului Marduk, și este descris modul în care Cyrus a îmbunătățit viața cetății și a eliberat popoarele strămutate.

Lui Cyrus al II-lea i-a urmat fiul său, Cambyses al II-lea (530-522 î.e.n.) și apoi Darius I cel Mare (523-480 î.e.n.). Fiul acestuia și al Atossei (fiica lui Cyrus al II-lea) este eroul poveștii noastre, Xerxes I, sau în ebraică Ahașveroș. După cum apare în povestea biblică, imperiul lui se întindea din India până în Etiopia, adică din Valea Indusului până în Sudanul actual (vezi harta).

Cartea Esterei începe cu o petrecere regală în capitala de iarnă al imperiului, Susa, sau în textul biblic Șușan, din actuala provincie Khuzestan. (În antichitate era capitala Elam-ului după cum este scris în Daniel 8:2.)

Ciudățeniile ale monarhiei

Nu avem surse persane despre petrecerile de la curtea imperială. Textul biblic descrie în detaliu belșugul de vase din aur, argint, sau marmură. În versetele 7-8 din Capitolul 1 se arată „Divanuri de aur și de argint erau așezate pe pardoseala de porfiră, de marmură albă, de sîdef și de marmură neagră. Băuturile se turnau în vase de aur și în cupe felurite, în valoare de treizeci de mii de talanți...”

Acest lux este confirmat și de scriitori greci contemporani. Ctesias din Knidos, un istoric și medic grec, fostul medic personal al lui Artaxerxes al II-lea, se plînge că nu poate bea vin dintr-o cană de lut, ca un om civilizat, ci numai din cupe de aur sau argint.

După spusele istoricului grec Herodot, monarhii ahemenizi susțineau că în stare de ebrietate omul este mai înțelept decât treaz. Aceasta poate explica unele situații ciudate din cartea Esterei. De exemplu după ce s-a îmbătat benchetuind cu cele șapte căpetenii (cap. 1:10), Ahașveroș le-a poruncit să o pedepsească în public pe împărăteasa Vaști (cap. 1:10-21). La fel și după ce au luat hotărârea „să nimicească, să omoare și să facă să piară pe toți evreii” (cap. 3:13) și au trimis-o tuturor guvernatorilor, Ahașveroș și Haman s-au îmbătat (cap. 3:15).

Alte incidente obscure devin mai clare dacă luăm în considerare obiceiurile persane. De exemplu împăratul poruncește să i se citească din cartea cronicilor. Se poate că cel mai puternic om din Imperiul Persan nu știe să citească? Da, pe atunci doar scribii știau să scrie și să citească.

Împăratul și femeile

În Cartea Esterei Ahașveroș este manipulat cu ușurință de femei. Și istoricii greci îl caracterizează pe Xerxes I ca pe un afemeiat, hotărârile sale fiind influențate de acestea.

În *Istoriile* lui Herodot apare o anecdotă despre prima soție a lui Xerxes I, Amestris (pe care unii istorici o identifică cu Ester) care i-a făcut o mantie minunată de frumoasă.

Încântat de noul veșmânt, Xerxes l-a îmbrăcat la o întâlnire cu iubita lui, Artaynte (care îi era și noră și nepoată). Ca de obicei, împăratul a întrebat-o ce și-ar dori, iar Artaynte i-a cerut mantia. Știind că soția lui va fi geloasă, Xerxes a implorat-o să aleagă altceva, aur, orașe, orice, dar ea a refuzat. Învins, el i-a dat mantia și femeia s-a fândosit cu ea prin tot palatul.

Amestris a așteptat cu răbdare momentul răzbunării: ziua de naștere a împăratului, când el își ierta supușii. Amestris i-a cerut soțului ei să redea mamei lui Artaynte toate drepturile pe care i le luase. În trecut, aceasta fusese curtată de Xerxes și ca s-o cucerească, el l-a căsătorit pe fiul său, Darius, ci fiica ei, Artaynte. Însă ea continua să-l respingă. Împărăteasa Amestris a învinuit-o pe Artaynte pentru infidelitatea soțului ei, pedepsind-o cu o soartă mai cruntă ca moartea: mutilarea care i-a distrus frumusețea.

Despre nume

Toate personajele din Cartea Esterei, fie ele evreiești sau persane, poartă nume ciudate, unice în tot Vechiul Testament. Întrebarea este dacă ele sunt autentice, ori fac și ele parte dintr-o legendă. Vom analiza câteva dintre ele cu instrumente biblice, istorice și lingvistice.

Numele îmăprătesei Amestris nu poate fi identificat cu cel al Esterei, chiar dacă conține aceleași litere (STR), ci mai degrabă cu Vaști. Dar din punct de vedere istoric ea nu o reprezintă pe Vaști. Ctesias spune că, spre deosebire de Vaști, ea a supraviețuit multă vreme împăratului, participând la conducerea țării împreună cu fiul ei, împăratul Artaxerxes (425-405 î.e.n.).

Numele împăratului, Ahașveroș, mai apare de încă două ori în Vechiul Testament, ceea ce dovedește că a existat un rege cu așa un nume asemănător. L-am identificat cu împăratul Xerxes I din motive gramaticale, cronologice, istorice și chiar și psihologice, de comportament.

Ahașveroș sună foarte diferit de Xerxes. Dar Xerxes este forma greacă a numelui, nu cea persană. În persana antică numele suna aproximativ „Chșayarša”. Adaptând acest nume la regulile fonetice ale ebraicii biblice, se obține Ahașveroș.

Identificarea împăratului cu Xerxes I nu este sigură. În traducerea greacă a Bibliei ebraice, făcută în secolul al III-lea î.e.n. – Septuaginta, Ahașveroș este numit Artaxerxes, care este fiul și moștenitorul lui Xerxes I. Dar în Ezra 4:7 apare Artahșasta, fiul lui Ahașveroș. Deci chiar dacă fonetic Artaxerxes se potrivește mai bine cu Ahașveroș, se preferă varianta Xerxes I.

Pentru Estera și Mardoheu situația este mult mai simplă. Numele Estera, care apare doar în această carte, este varianta ebraică a numelui zeiței mesopotamiene Iștar, zeița războiului, a dragostei și a fertilității. În tot Orientul Antic această zeiță era simbolizată de mirt, plantă care în ebraică se numește *hadas*. Și iată că Vechiul Testament spune că numele ei original era Hadasa (cap. 2:7). Cu alte cuvinte numele Estera este o traducere babiloniană a numelui ei ebraic. Pare bizar că numele zeiței care este și protectoarea prostituatelor și patroana cârciumilor, iar cultul ei include un templu al prostituatelor, este acceptat cu atâta nonșalanță.

Numele lui Mardoheu Evreul (Mordehai Haiehudi) derivă din numele lui Marduk, zeul suprem babilonian. El este numit și Bel sau Baal, cel mai important zeu din panteonul canaanit. Marduk este zeul dreptății, al ordinii și al destinului. Numele lui Mordaheu mai apare în Vechiul Testament în cărțile lui Ezra 2:2 și Nehemia 7:7

Astăzi cele două nume și-au pierdut conotațiile păgâne, devenind nume evreiești.

Despre alte nume din carte, cum este Haman voi scrie cu altă ocazie.

Estera în zilele noastre

Închei cu o întâmplare petrecută acum trei ani. După o prezentare în limba engleză pentru studenții de la Litere la o universitate din România, a venit la mine un student din Iran care învăța în România. Aflând că sunt din Israel, mi-a povestit că el este din orașul Shush, identificat cu orașul Șușan din cartea Esterei. El cunoștea bine cartea și mi-a povestit că toți locuitorii orașului cunosc povestea, mi-a arătat chiar poze din oraș cu statui ale personajelor, mai ales Estera și Mardoheu.

Nu are importanță dacă povestea Esterei este adevăr istoric, legendă, sau chiar ficțiune, dar ea trăiește nu numai în ritualul iudaic, ci și ale alte popoare – de la extremiștii șiiți iranieni și până la amatorii de Cabala, ca Madonna, care a primit numele evreiesc Esther.

Bibliografie

Tamar Eilam Gindin. The Book of Esther Unmasked. 2016

Vera Basch Moreen. In Queen Esther's Garden: An Anthology of Judeo-Persian Literature. Yale University Press, 2000

Herodot. Cele mai faimoase istorii. Humanitas, 2018 Encyclopedia Britannica. Ishtar, Marduk

Shafrir Asher. The Manual of Style Guide for Hebrew. Tel Aviv 2016. In hebrew: Yitur Lașon.

A apărut în revista Baabel, martie 2022

Şabat Zachor שבת זכור anul 5782]

De-a lungul anului sunt câteva zile de Șabat speciale în care noi adăugăm la citirea din Tora un fragment special care compune Maftirul și căruia i se adaugă o Haftara specială în locul celei normale. Patru dintre aceste Șabaturi sunt în luna Adar și se numesc Arba Parașiot. A doua dintre ele este Parașat Zachor și se citește de Șabatul dinaintea Purimului. Acest fragment adăugat este luat din pericopa Ki tețe, Deuteronom 25:17-19. Haftara este din 1Samuel cap. 15:2-34.

În parașat Zachor scrie:

„Adu-ți aminte ce și-a făcut Amalec pe cale, când ai ieșit din Egipt, cum te-a întâmpinat pe cale și i-a lovit pe toți ai tăi care veneau anevoie din urmă, pe când tu erai istovit și obosit, și nu s-au temut de Elohim. Când Adonai Elohim al tău îți va da odihnă de toți dușmanii tăi dimprejur, în țara pe care Adonai Elohim al tău ți-o dă moștenire spre a o stăpâni, să ștergi amintirea lui Amalec de sub cer, să nu uiți” (Deuteronom 25:17-19).

În acest capitol apare porunca să ținem minte cea ce ne-a făcut Amalec pe drumul ieșirii din Egipt. Amalec reprezintă pe toți marii dușmani ai evreilor de-a lungul anilor. Și în haftara citim despre implementarea acestei porunci. Regele Saul a câștigat războiul contra Amalecilor, dar nu i-a omorât pe toți, nu a distrus prada luată și mai ales nu l-a omorât pe rege, Agag. Din această pricină el își va pierde tronul, adică dinastia, iar Șmuel îndeplinește porunca chiar cu mâinile lui.

De Purim, în cartea lui Ester, întâlnim din nou pe Amalec. În chipul lui Haman, care a plănuit exterminarea evreilor și este un strănepot al regelui Agag. Așa putem înțelege de ce nu numai el a fost spânzurat, ci și toți fiii lui care nu erau amestecați în acest plan.

Care a fost păcatul lui Amalec?

În midraš avem multe povești și explicații la acest păcat. Marele comentator Ramban (Nahmanides, Spania sec. 13) rezumă în felul următor în comentariul lui la Exod 17:16: „Raționamentul pentru care Amalec a fost pedepsit mai mult decât oricare alt popor este că toate celelalte popoare 'Au auzit și s-au cutremurat ... atunci s-au înspăimântat căpeteniile Edomului, pe mai-marii Moabului îi va cuprinde tremur; s-au topit (de spaimă) toți locuitorii Canaanului' (Exod 15:14-15) - de frica de Dumnezeu de puterea și măreția lui. Pe când Amalec vine de departe ca un opozant Domnului și de aceea s-a spus despre el „... și nu s-a temut de Dumnezeu” (Deuteronom 25:18). Și încă ceva. El (Amalec) este strănepotul lui Esav/Esau așa că ne este rudă și se bagă unde nu-i fierbe oala”.

După terminarea războiului Domnul îi spune lui Moise: „Scrie această aducere-aminte în carte și pune în auzul lui Iosua că voi șterge cu desăvârșire amintirea lui Amalec și pe poporul lui prin ascuțișul sabiei. Atunci Moise a zidit un altar și i-a pus numele 'Domnul, steagul meu' și a spus: Mâna pe tronul Domnului, războiul lui Adonai cu Amalec este din neam în neam” (Exod 17:14-16).

Obligativitatea femeilor la Parașat Zachor

Înțelepții sunt controversați în ceea ce privește felul de citire a acestui fragment. Printre întrebările care se pun în această dispută: dacă trebuie să ne amintim tot timpul de Amalec sau nu? Rambam (Maimonides) ne învață că

porunca se referă la tot timpul, fiecare clipă. O a doua întrebare este dacă trebuie scoasă o carte (sul) aparte sau nu. S-a stabilit să citim dintr-o carte aparte. Încă o problemă este întrebarea dacă această mițva este *deorayta* דאורייתא (din Tora) sau *derabanan* דרבנן (de la înțelepți - Hazal). S-a stabilit că este de *deorayta* din Tora (de exemplu de către Șulhan Aruch), adică este cu mult mai severă și obligatorie.

Încă o problemă este dacă Zachor poate fi citit în particular sau nu? Dintr-o altă dispută în Talmud, înțelepții au dedus că citirea fragmentului trebuie făcută în public, adică în *minyan* (zece bărbați adulți).

Aici apare o altă problemă. Cartea „Hachinuch” ספר החינוך (Spania, sec. 13 explică cele 613 mițvot) din care noi învățăm între altele reguli de a face rugăciuni, ne spune „De citirea lui Zachor sunt obligați toți cei care trebuie să lupte”, adică bărbații. În contradicție cu această afirmație, mulți învățați susțin că și femeile sunt obligate atât la această mițva de a aminti pe Amalec cât și de a citi/auzi Zachor. În multe locuri femeile vin de acest Șabat la sinagogă fiindcă și ele sunt obligate să asculte în public.

La mulți, mai ales Așkenazim, se citea în mod special pentru femei. De obicei acest lucru se făcea după amiază, înainte de rugăciunea de Minha. Bineînțeles că această citire obligă prezența a zece bărbați, *minyan*.

Este important ca noi să ne amintim de Amalec fiindcă nu există un singur Amalec care vrea să distrugă poporul evreu, ci apare tot timpul câte unul nou care amenință și intenționează să nimicească poporul evreu. Să nu uităm, să ținem minte ca să nu fim surprinși și să ne putem apăra și salva.

Tiș'a BeAv - Distrugerea Templului și mițvaua de a se aminti [anul 5782]

אם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי
תִּדְבֹק-לְשׁוֹנִי, לֹחֲכִי אִם-לֹא אֶזְכְּרֶיךָ

Dacă te voi uita, o Ierusalim, mâna mea dreaptă să-și uite îndemânarea. Să mi se lipească limba de cerul gurii dacă numi voi aduce aminte de tine (Psalmi 137:5-6).

În cărțile de Tanach și mai ales în cele de Tora, se repetă constant nevoia de a ține minte, a nu uita evenimente din trecut, fie ca un procedeu religios, fie ca un component important în crearea identității evreiești. Rădăcina ebraică ZCHR זָכַר, a ține minte, se află în Tora de aproape 100 de ori, iar în tot Tanachul peste 170 de ori. Mițvaua cea mai evidentă din tot Tanachul este cel de „a ține minte, a se aminti, a nu uita”. Toraua ne poruncește: „Adu-ți aminte ce ți-a făcut Amalek” (Deuteronom 25:17); „Amintește-ți să ții ziua de Șabat ca să-l sfintești” (Exod 20:8). Dar cea mai esențială mițva de amintire din Tora este cea legată de ieșirea din Egipt. Așa a scris marele înțelept Maharal din Praga (Cehia, sec. 16): „Am văzut că Toraua a pus ieșirea din Egipt temelia temeliilor și sursa la toate. Multe

mițvot au venit pentru această ieșire și ele au consolidat aceste temelii ca ele să nu se prăbușească pe veci” (Mahalal, Puterile lui Dumnezeu, cap. 3).

Unul dintre componentele indispensabile ale mițvaei de amintire este bineînțeles transmiterea amintirii-memoriei generațiilor viitoare. De aceea nu este de mirare porunca Torei „Și în ziua aceea să-i spui fiului tău” (Exodul 13:8). Aici se adaugă și mițvaua din Mișna, tractatul Pesahim 10:5: „În orice generație este datoria fiecăruia să-și închipuie cum el însuși a ieșit din Egipt”.

După distrugerea Templului din Ierusalim care era centrul existenței poporului evreu, s-a mai adăugat încă o mițva de amintire și anume să ținem minte esența Templului și munca care se făcea acolo și să îndolieze distrugerea lui. Această mițva vine în locul ritualului care se ținea în Templu. Din această cauză, în locul acelor mițvot care erau îndeplinite în Templu și care nu mai puteau fi împlinite, au venit mițvot noi care aminteau pe acelea din Templu. Așa au venit rugăciunile în locul jertfelor. În felul acesta s-a menținut poziția centrală a Templului în percepția poporului, iar distrugerea a putut fi considerată un eveniment crucial în viața acestei națiuni și component indispensabil în conștiința istorică colectivă al poporului și la consolidarea identității naționale în diferitele colțuri ale exilului. Hazal, acei înțelepți de la care noi nu încetăm să învățăm, au știut să stabilească amintirea-memoria Templului, ori prin mărturii inedite ale evenimentelor legate de el în Mișna, ori prin crearea vieții evreiești așa ca să păstreze amintirea Templului din Ierusalim.

Înțelepții au creat semne – *simanim* סימנים pentru a păstra memoria Templului, sarcinile lui și miezul lui ca o parte din viața evreilor. Scopul acestor semne era păstrarea amintirii distrugerii Templului la fiecare evreu în parte de-a lungul întregii vieți, așa cum apare și în scrierile lor: „ Rabi Yișmael Ben Elișa spune: Din ziua în care a fost distrus Templul, trebuia ca noi să ne prescriem să nu mâncăm carne și să nu bem vin, însă se impun restricții asupra poporului doar dacă majoritatea poporului poate să le îndeplinească” (Tosefta, tractatul Sota 15:10). (Acest principiu a devenit o regulă pentru a limita dorința conducătorilor de a îngrădi drepturi și libertăți ale poporului). În Mișna, în tractatul Brachot, Rabi Elazar Ben Azaria ne spune că așa cum noi avem porunca să ne amintim în fiecare zi de ieșirea din Egipt, chiar și de două ori pe zi, la fel s-au stabilit semne pentru ca noi să ne amintim de distrugerea Templului în fiecare clipă din viață. Avem nenumărate tradiții din diferite domenii ale vieții care vin să ne amintească această nenorocire. De exemplu, spargerea paharului de către mire la nuntă; la fel și obiceiuri prin care în orașele înconjurate de ziduri de pe vremea lui Iehoșua Bin Nun/Iosua, Purimul este sărbătorit a doua zi (de 15 Adar) ca să ne amintească de distrugerea Templului. Toate acestea fără să amintim toate tradițiile și mițvoturile legate de 9 Av, Tișa BeAv și mai ales sutele de *piutim* (cântece religioase) care au fost compuse, atât pentru această zi cât și pentru rugăciuni de zi de zi. Culmea este probabil mițvaua de a lăsa în fiecare casă o porțiune de perete nezugrăvită în amintirea distrugerii Templului (Talmud tractatul Bava Batra 60:b, Șulhan Aruch, vol. Orach Haim 360:1).

Aceste „semne” sunt numite în știință mnemotehnice (arta de conservare a memoriei colective). Ca să înțelegem mai bine această noțiune ar fi bine să citim următorul pasaj din cartea lui M. Halbwachs „La memoire collective” apărut în 1997 la Paris: „Istoria nu este tot trecutul, ea este doar ce a mai rămas din trecut. Pe lângă istoria scrisă este și istoria vie, care continuă sau se reînnoiește cu timpul oricând se găsesc fapte vechi care pare că dispăruseră”. Artă aceasta specială de a crea semne mnemotehnice pentru a fi mijloace de amintire ale unor evenimente, a început încă în Grecia unde aparținea artei retoricii. Ea a dezvoltat reguli permanente și metode ca să ajute la crearea de tablouri care pot fi stabilite cu ușurință în memoria umană. Ele vor fi folosite ca mijloace pentru păstrarea memoriei micilor detalii. Este clar că înaintea invenției tiparului o memorie foarte bună era esențială. Semnele mnemotehnice au creat de-a lungul anilor memoria și amintirile colective ale poporului evreu aflat în *galut* (exil).

Așadar, memoria colectivă este una din componentele de bază ale identității naționale și ale conștiinței apartenenței unui individ la colectivitate. Cu alte cuvinte, identitatea unui individ într-un colectiv depinde de conștiința unui trecut colectiv a tuturor celor care aparțin aceluși grup și din memoria colectivă a aceluși trecut. După cum ne-a arătat Halbwachs, memoria personală este nivelată în cadrul grupului. Pe de altă parte, după cum ne spune Le Goff în cartea sa „History and Memory”, pierderea memoriei colective la unele popoare poate să aducă la daune în identitatea grupului.

Putem încheia stabilind că oricare evreu din orice colț al lumii, chiar dacă nu a crescut într-o atmosferă evreiască, nu a practicat nici un ritual evreiesc, nu menține nici un obicei evreiesc – are în sine un drob de amintiri de la evenimente de acum 3,500 de ani până la unele petrecute acum 80 de ani, pe care poporul evreu are porunca să nu le uite.